

O. P. Vlašić: „Psalmi Davidovi.“

Svezak II.

O. fra Marijan Jakovljević,

(Svršetak.)

7. Pravije: I ako ko dođe, da me vidi, himbeno govori;
sree mu zlo prikuplja; izlazi; vani zlo razglasuje.

Kad bi se mjesto: *lahûš* čitalo: *lahûs*, mogli bi prevesti:

I ako ko dođe, da vidi, himbeno govori;

sree mu zlo prikuplja; izade;

„pritislo ga je“ govori.

Jer pjesnik govori o zlobi neprijatelja, koji ga himbeno obilaze, da vide, hoće li brzo skončati.

9. Mogli bi po narodnu prevesti: „Ljuta ga je boljetica obladala (pritisla), kako je legao, ne će više ustati“. Čitamo li *deber* mjesto *d^ebar*, onda bi vrlo lijepo pristajalo: „Kuga se morija uz njega privezala; kako je legao, ne će više ustati!“ — Jer „*d^ebar* *b^elijja'al*“ znači: nešto, čemu pomoći nema, ili: nešto opaka. A „*deber* *b^elijja'al*“ = kuga, kojoj lijeka, pomoći nema, opaka kuga = morija. „*Jašûq bô*“ = razlilo se po njemu, stislo ga, privezalo se za njega.

Vulgatin se prevod mora ovako dotjerati: „da se nebi opet digao, kad je legao?“ Ili: „zar neće više ustati, kako je legao?“ Prvo pokazuje strah neprijateljâ, da ne ozdravi, a drugo njihovo zlobno veselje, gdje se pitaju: dakle se neće više dići?

Ps. 42/41. — 5. „Rastapa se u meni duša moja na pomisao“. Vlg.: „*Hæc recordatus sum et effudi in me animam meam*“. Ovaj Vulgatin prevod je vjeran po jevrejskom: „*’elleh ’ezkerah v^ešpekah ’alaj našî*.“ Vulgatu p. o. P. VI. prevodi: „Za ovim uzdišem i rastapa se u meni duša moja.“ Zašto prevodi drukčije Vulg., a drukčije jevrejski izvor? Ta u oboga je isto! Daničić je sve u riječ preveo: „Duša se moja proljeva, kad se opominjem.“ Samo je zamijenio „se proljeva“ mjesto „proljevam“. A i tumačenje ovoga mjesta na strani 209. r. 5. „Kao što se vosak rastapa“

i t. d. ne odgovara onome, što jevr. izvor kaže, a prevodi vjerno donose.

Da je p. o. prevodioc usporedio razna mjesta *šafak nafšo* i *rúhó*, nebi ni pomislio, da onako prevede i tumači. *Šafak* znači: lijevati, prolijevati, izlijevati n. pr. vodu. A ostalo je već slikovito: gnjev, ruglo, sramotu, zloću, poganštine. I mi kažemo: izlio je, sasuo je svu srdžbu na njega = iskalio svoju srdžbu nad njim.

Čujmo, šta govori Ana, majka Samuelova Heliju: „Ne gospodine; ja sam žena slomljena srca (duše), a nijesam pila vina ili piva (ne: *pive!*); „v^eešfok 'et nafši lifnê Jhvh“ = nego izlijevam svoju dušu pred Gospodinom = otkrivam svoj jad, čemer, svoju tužnu, čemernu dušu.

Ešfok nafši 'alaj = izlijevam svoju dušu nad sobom = ili u sebi = izlijevam svoju tugu u sebi, nad sobom = zalijevam se tugom, gorčinom; gušim se u suzama ili napunjam se tugom. — A o vosku i topljenju nema ni govora.

Tako i 6. r. po jevrejskom treba prevesti: „Zašto si tužna moja dušo i zašto ječiš nada mnom (ili u meni)? — *Hamah* znači svaku moguću buku, viku, galamu, plač, jeku: ječati, vrišćati, galamiti, bučati, lajati, skičati, cviliti i t. d.

Ps. 43/42. — 1. „S narodom bezbožnim“. Istina, može tako biti, a tako i Vlg. uzima, ali drugi prevode: „s narodom bez srca, nemilosrdnim.“

3. I po Vlg. i po Masori je pravije:

Pošalji svoju svjetlost i svoju istinu;

one će me voditi; dovesti će me

na svetu goru tvoju i u tvoje šatore (stanove).

Ps. 44/43. — 2. i 3. Schlögel je male vrijednosti, kad se radi o redanju rečenica. Jer on za volju svojih načela mnogo toga izmjenjuje. Sam to p. o. P. VI. priznaje u prvoj svojoj knjizi govoreć o jevr. pjesništvu. Mi možemo za volju metrike neke rečenice spajati s predašnjim ili slijedećim, pa i ne bilo to po današnjem čitanju jevr. izvornika. No ne smijemo zaboraviti, da i latinski i grčki, a i naši pjesnici često počimaju novu misao (rečenicu) u po retka. Tako možemo raditi i s jevr. pjesmama; a i arapsko pjesništvo ima sličnih primjera kao i sirska. Ništa ne smeta, ako ovako čitamo 2. i 3. kiticu:

2 'elohim, b^eoznênú šamá'nú,

'abóthênú sipp^erú lánú:

Po'al pa'álta bímêhém,

- 3 bîmê qédem. 'Attáh, jadeká,
gôjim hôrášta, vattitta'ém,
tara' le'ummîm, vatt'sall'hém!
- 2 Bože, na svoje smo uši čuli,
naši su nam oci pripovijedali:
Čudesa si počinio u njihove dane,
3 u stara vremena. Ti svojom rukom (ti, tvoja ruka)
narode istrijebi, a njih naseli;
narode potra, a njih umnoži.

Neka nikoga ne pomete, što je predikat hôrášta u 2. l. jedn. m. r., dok bi morao biti u 3. l. jedn. ž. r., jer izgleda, da je subjekat „jad“ = „ruka“. Da, kako mi mislimo, ali tako ne misli pjesnik. Subjektat je 'attah = ti, a „jad^{ka}“ je bliže označivanje, kao u zagradi. Arapski slovničari tome reknu: bedel, el-bedel = zamjena, ispravljanje.

10. „i smeo“ „vattaklîmenú“ = osramotio, zastidio. Govorio sam o *bvš*, *la'ag*, *qll* i *qlh*. Da napomenem koju o drugima te vrste, jer ih prevodioci zamjenjuju.

bzh = parvipendere, prezirati, prezirno postupati.

hfr = sramiti se, stiditi se, osobito, kad se prevari.

hřf = predbacivati, grdeć izazivati, sramotiti.

gdf = grditi, psovati, pogrđno govoriti.

klm = biti osramoćen, vrijeđati, posramiti.

šhq i šq = smijati se, šaliti se, na trehu uzeti.

qls = porugljivo slaviti, izrugivati se.

12. „kao ovce da nas jedu“ „k'ešón ma^{ka}kal“ = kao ovce za klaonice, da ih kolju; = da nas rastrgaju kao ovce.

18. Što sam spomenuo za riječi: *bvš*, *qll* i slične, moram reći, da prevodioci isto tako od oka uzimlju i prevode, kad se jevrejski rekne: ogriješiti se o zavjet ili ugovor. Treba, da vješt prevodioc uzme pravu riječ; ako nje nema, onda će istom posegnuti za drugom. Nabrajam, kako se jevrejski razno kaže ogriješiti se o zavjet ugovor.

'abar b'erith = prestupiti, pogaziti zavjet, ugovor.

hefer(odfrr) b'erith = rastrgati, uništiti zavj. ili ugovor.

'azab b'erith = ostaviti, napustiti, odvrći se od z. ili u.

hillel = pogrđiti, oskvrnuti, opoganiti z. ili u.

šiqqer = slagati, poreći, nevjeran biti z. ili ugovoru.

Ne smijem propustiti, da rekнем, kako naša riječ: *zavjet* ne odgovara ni jevr. „*b'riith*“ ni lat. „*fœdus*“ ili „*testamentum*“. Ona znači samo svečanost pri sklapanju ugovora, saveza, obećanja, mira i t. d. Ovako sklopljen mir, savez, ugovor, obećanje, primljeni zakoni, prozvali bi se: *b'riith*. Naša riječ *zavjet* u toliko odgovara, u koliko se uzima kao Bogu zadata riječ ili od Boga svečano zadana riječ. Druge nemamo. *Ugovor* i *savez* bi mogle pristati, ali nijesu u crkvenom našem jeziku uobičajene.

26. „bačeno“ „*dab'qah*“ „*coaglutinatus est*“ = slijepio se, razlijepio se (po zemlji), prionuo (za zemlju).

27. „radi imena svoga“ „*lema'an hasd'ka*“ = radi tvoje dobrote, milosti, milosrđa. Tako i sv. Jeronim i Sirac.

Ps. 45/44. — 2. bi se kitica (u pjesmi prva) mogla prevesti i: Sree mi kipi od sreće (ili: iz srca mi naviru, ključaju lijepe riječi), skladam svoje djelo za kralja; moj jeziče, budi kao pisaljka hitra pisara“.

3. „razlita je *milost* na usnama tvojim“. „*Hen*“ znači milost, ali i: čar, milje, dražest. V. Prov. 31.³⁰. Ovde bi, mislim, bolje odgovaralo: dražest, čar, milina, razlijeva se po tvojim usnama“. Ako hoće p. prevodioc, da zadrži *milost*, onda bolje pristaje: razlijeva se milost iz tvojih usta, na tvoja usta.

13. „O kćeri Prejakoga“, „*ûbath šôr*“, „*Filiae Tyri*“. Lijep prevod, ali ni onaj Vlg i Sedamdes. nije na odmet. I oni su u skladu s mesijskim duhom psalma, a možda i više, nego „kćer Prejakoga“. Razlozi, koje reda p. o. P. VI. nijesu tako jaki, da bi napustili običniji prevod. A nikako nije pouzdano, da „*šor*“ ili kako on piše „*cor*“ »etimološki znači« „jaki“. Sv. Jeronim sa Simahom i Akvilom su tako preveli, jer su čitali *šûr* = stijena. V. što sam spomenuo kod psalma 28/27. — 1. Sama riječ *šûr* dolazi od *švr* = *šrr*: oštar, šiljast; znači: a) zupci stijena, vrhovi; b) zakloništa na vrhovima, u pukotinama; c) stijena.

Redak 12. „jer je on Gospod tvoj“. — Na str. 227. reda razloge zbog kojih je ovaj (44) ps. čisto mesijski. U 4. veli, jer se u psalmu zaručnik nazivlje tri puta Bogom = Elohim, a jedanput Adonaj, te dodaje: „a i drugi oblik Adonaj također je specifično naziv Božji sa značenjem Gospodar“. Pustiv kraju, kako u jevr. dolazi samo dvaput naziv *Elohim*, opet razlog 4. hramlje zbog *Adonaj*. Istina je, da je *Adonaj* naziv samo za Boga kao gospodara, ali jedino ako nema sufiksa. Jer i 'adôn i 'adonaj primaju sufikse na 'adonj, osim 1. l. jed., jer je 'adonaj zapravo pl. majest. = moja gospoda =

moj Gospodin kao i 'elohaj = moji bogovi, moji prvaci; a o pravom Bogu = moj Bog, dok 'adonî = moj gospodar. Inače: 'adonêka = tvoj gospodar i tvoj Gospodin, 'adonajik (kao u ovome retku) = tvoj gospodar (muž, zaručnik) i tvoj Gospodin, i t. d. U ovome retku stoji: kî hî' 'adonajik, što se može i smije prevesti: jer je on tvoj gospodar = tvoj zaručnik. Nije dakle ovdje 'adonajik ili 'Adonaj dokaz, kako je psalam čisto mesijski, nego: jer je zaručnik kralj, koga nazivlje sv. pjesnik Bogom (7. redak), to je 'adonajik = tvoj Gospodar ili Gospodin.

Da se Bog nazivlje zaručnikom *a i mužem*, nije ništa neobična u sv. Pismu. Eno Hos. 2,18.: „tiqr'î 'îšî v'êlô' tiqr'î li' 'od ba'alî“ „govorit ćeš: moj čovjek (muž), a nećeš mi više govoriti: moj gospodar“. Is. 50,1. govori o knjizi otpusnici; Hôs. 2,21., 22. o novim zarukama. Pogledajmo i Ezek. 16. i 23. gl., gdje govori o nevjeri i prljavštinama zaručnice. U N. Z. sv. Pavao ap. poručuje nam, da smo svi Kristove zaručnice, 2 Kor. 11,2. Ko sve ovo drži u pameti, lako razumije i velebnu Pjesmu (Cant. cant.) i mnoga druga mjesta sv. Pisma. Sve ovo napomenuh, neka se dokazi ne zamjenjuju.

Ps. 46/45. — 3. „Zato se nećemo bojati, da bi se...“; može značiti: non timeo fore... Hrvatski se pravije rekne: nećemo se bojati, kad bi...; ili: sve da bi...; ako bi...

4. Daničić je bolje preveo; ali je još pravije:

Neka buče, neka kipe njegove vode,
neka se tresu gore od njegova bijesa.

6. „neće se pomjestiti“. I Daničić često meće: *pomjestiti*, gdje dolazi u jevr. *mvt* ili *nth* i slični glagoli, a Vlg.: *commoveri*. Meni se nikako ne sviđa taj glagol. Ne znam, kako ga drugi razumiju, ali sam pitao svoje drugove iz raznih krajeva, i oni mi kažu, da *pomjestiti* odgovara glagolu: *pomještati* = *namještati*, a ne: *pomicati*. *Nth* i *mvt* znače: nageti se, nakriviti se, poletiti, da pane. *Nth* znači više: pružiti, zamahnuti (štapom).

7. Čemu imperativ? „hamû gôjim, matû mamlakôth“ = „Stoji buka naroda, carstva se drmaju, On zagrmi svojim glasom (= dade svoj glas), zemlja se potrese.“

Ps. 47/46. — 10. „Quoniam dii fortes terrae vehementer elevati sunt“. „kî lêlohîm maginnê 'ereš m'od na'alah“. Nebi gore bilo, da se je uč. prevodioc malo više zabavio ovim retkom. Jer ne stoji da je: „dii fortes“ uprav: „jaki bogovi“, osobito ne, ako se usporede: jevr. izvor, LXX i Itala. LXX: ὄτι τοῦ θεοῦ οἱ κραταιοί

τῆς γῆς; σφόδρα ἐπίρθησαν. — Itala: „Deo fortes“, a to su drugi čitali. Dei fortes, odakle se izleglo po svoj prilici ono: dii fortes. U LXX je subjekat: *maginnê*, a za njima se povelu Vulg. Pravi je subjekat: *'elohim*, predikat je: *na'alah*, a i: *maginnê*. Cijela bi se kitica morala ovako prevesti: „Prvaci narodâ pristaju (okupljaju se) uz narod Boga Abrahamova, jer su Božji štitovi zemaljski, On se veoma proslavi (uzdiže). — LXX čitaju: *'im 'elohê 'Abraham* = uz Boga Abrahamova, mjesto: *'am 'elohê Abraham* = uz narod Boga Abrahamova. Uz to su uklonili sliku: „štitovi zemaljski“, uzev: „prvaci zemaljski“.

Ps. 49/48. I ako je ovaj psalam jedan od najtežih za prevodioce i tumače, ipak se daje lijepo prevesti, ako ga dobro pretremo, što bolje u sklad dovedemo s Vlg. i LXX. Bio sam ga svega preveo, ali ponovno uspoređujući s Vlg. i Kittelovim opaskama, neka sam mjesta preinačio. Donosim, kako sam ga sravnjivao i prevodio. Prve četiri kitice nemaju teškoće, zato ih samo mećem:

- 1 (2.): Čujte ovo svi narodi
dobro počujte svi,⁺ koji ste na ovome svijetu!⁺
- 2 (3.) I slabi i jaki,
svi bogataši i siromasi.
- 3 (4.) Moja će usta govoriti o mudrosti,
i moje će srce raspraviti o razboritosti.
- 4 (5.) Priget ću svoje uho prići
razvêsti ću uz svirku svoje gonetanje (zagonetke).

U prvoj kitici prevedoh: kol jošbê *haled* = svi⁺ koji ste na ovome svijetu,⁺ a bilo bi riječ po riječ: svi stanovnici vijeka, života. U 4. jevr.: *patah* = otvoriti, ali i razriješiti, razvezati. Mogao bi i ovaj glagol stajati. — Dalje brojim ne po kiticama, nego mećem brojeve redaka, koji su gore metnuti u zagradu.

6. „Cur timebo in die mala? iniquitas calcanei mei circumdabit me“. „Lammah 'irâ' bîmê ra',⁺ 'avon 'aqebaj^o j^esubbenî.⁺“ — Origen u heksapl. ima *+αων ακουββαει ισουββουνει* = 'avon 'aqubбай j^esubbûnî. LXX s Vlg. 'aqebaj^o čitaju 'aqebî.

'Aqeb = peta, kopito. Slikovito: kraj; zadnji, stražnji dio vojske. Pridjevno može značiti „supplantator“, mi bi rekli: podmetač, iskopanik. Od ove imenice nastao je glagol: 'aqab, te znači: za petom raditi (mi kažemo: za ledima), u pi = zadržati; 'aqob = podmukao, iskopanik. P. o. P. VI. je dobro preveo: zloba neprijatelja. Prevodeć 6. r. dodajem odmah i 7.:

6. Čemu da strepim za zla vremena,
kad me zlobom opkole moji iskopanici,

7. koji se uzdaju u svoju snagu
i hvale se silnim svojim bogastvom?

8. Kad bi se Vlg. čitala: „Frater non redimit, redimet homo?“ a jevr.: „’ah lô’ fadoh, jifdeh ’iš?“ bio bi klasičan prevod p. o. P. Vl.: „Ali ih ne može otkupiti brat niti ijedan čovjek“. Ali je Vulgatin prevod vjeran. Masora se može prevesti: „nijedan čovjek ne otkupi brata (druga)“. Vlg. bi onda bila: „Fratrem redimendo non redimet homo“. ’Ah je dakle u accus. po Masori, dok je po Vlg. nominativ = subjekat. — No neki rukopisi imaju ’ak mjesto ’ah. To me navodi, da se ’ah ne mora prevesti: brat, nego: heu, jao! V. Ezekijel 6,11.; 18,10.; 21,20. Vlg. samo 6,11. prevodi: heu. Druga mjesta izgledaju pobrkana. Zato: „Jao, čovjeka niko ne može iskupiti!“ Značenje isto.

9. redak: „jer je teška (skupa) njihova otkupnina, pa se (zato) na vijeke (od toga) odustaje; — 10. r.: te neka (čovjek) živi još kako dugo i neka ne ugleda groba! 11. Ali će vidjeti; umiru mudri, jednako pogibaju luda i budala i drugima ostavljaju svoje blago“.

No bili se mogla Vlg. složiti u ovim retcima s jevr. izvorom? Bili mogli drukčije prevesti jevr. tekst, a time i Vlg. postati jasnija? Može i to bez ikakova natezanja i sile jevr. tekstu!

8. Da, niko neće da otkupi čovjeka,
neće, da Bogu dadne otkupa za njega,

9. i skupe cijene za svoju dušu
nego na vijeke propada.

(ili: a časna je cijena njihovih duša,
i na vijeke propada!)

10. A još bi na vijeke živio
niti bi gledao propasti
videć, gdje mudri umiru.

T. j. U smrti mudrih ne bi gledao propasti, nego lijepi svršetak života, dok:

11. Luda i budala jednako pogibaju
i drugima ostavljaju svoje blago.

Ovome je lako nadovezati 12. redak. Ali ga najprije pretresimo! — Jevr.:

- a) *qirbam* bathêmô le'ôlam
 b) mišk^enotham ledôr vadôr
 c) qar^eû bišmôtham 'alê 'adamôth.

a) Prevodi čitaju *qibram* mjesto *qirbam* = njihovi grobovi mjesto: njihova nutrina, srce. Mi možemo lijepo reći: duša im je.

c) Isto prevodi čitaju: 'admôtham mjesto 'adamôth. — Ali drugo moramo imati pred očima. Ovaj redak možemo prevesti: 1. „razvikivali su (širili) svoja imena (slavu) po zemlji“. 2. „davali su svoja imena zemljama, ili: zemlje su prozivali po svojim imenima“.

Svaki put možemo uzeti dopusni kondicional mjesto perfekta. Ako zadržimo današnji jevr. tekst, onda ćemo prevesti:

Duša im je, da im kuće budu vječne,
 njihovi stanovi za sva pokoljenja;
 razglasuju svoju slavu po zemlji.
 (zemlje nazivaju po svojim imenima).

Ako slijedimo prevode u 1. retku, onda se prevodi:

Grobovi su im njihovim kućama na vijeke,
 njihovim stanovima za sva pokoljenja,
 makar proslavili svoja imena na zemlji!
 (makar zemlje prozvali po svojim imenima!)

13. redak je p. o. P. VI. preveo, da ne može biti bolje, jer i ako je u jevr.: jalîn = stoji, prebiva, noćava; LXX, Vlg. i Sirac čitaju: jabîn = razumije. Samo napominjem, da se 21. redak malo razlikuje od ovoga, zato bih ja ovde ostao kod: jalîn.

13.: v^e'adam biqar bal jalîn

21.: 'adam biqar v^elô' jabîn.

13. bih preveo: A čovjek, da nebi ostao u časti, upriličuje se, postaje sličan živinama.

14. Ovaj njihov život njima je pouzdanjem,
 i njihovu potomstvu, kome ugađaju njihove riječi.

(ili: i onima, koji se povode za njima, za njihovim naukom).

Oprezan prevodioc mora na sve gledati! LXX „v^eah^erêhem“ prevode: *καὶ μετὰ ταῦτα*, Vlg: et postea. U prvi se mah čini krivo. Da, ali jevr., arap., sirski i aram. jezik nema srednjega roda, te za neodređene pojmove uzimaju ženski rod, a višeputa i *muški*. Tako i ovde. — Imperf. opet gdjekad služi za imperativ, kondicional, concessiv i optativ. Ovo dobro dolazi, da jevr. izvor prevedemo skladno sa LXX i Vlg.:

Ovaj njihov put njima je na propast,
pa neka se poslije (iza toga) naslađuju (hvale) svojim
govorom!

Jevr. pravo: Lud je za njih ovaj njihov put = ludo rade = bit će im zlo, nesreća. — Jer *kesel* znači: a) pouzdanje, b) ludorija, ludost, c) utroba, bedra.

15. red. treba raščiniti: Jevr.:

- a) kašš'ôn liš'ôl šattû, maveth jir'em;
- b) vajjirdû bam jesarim labboqer,
- c) vesîram l'ballôth š'ôl mizz'ebul lô.

a) Mjesto šattû neki hoće *šahû*: propali su ili jauču. Ne treba! *Jir'em* = pase ih, napasa ih, *maveth* (od toga u nas *mejit*) = smrt: smrt im je čobanicom. Ali *jir'em* mogli bi prevesti: opasa ih, proždire ih. Kad bi čitali *jero'em*, onda bi zgodno bilo: muči ih. V. Sap. 3,1.: „non tanget illos tormentum mortis“. Ostanimo kod toga, kako je pisano!

b) Pustiv kraju, što neki na svoju ruku hoće, da drukčije čitaju: vajjirdu bam jesarim, napominjem, da *labboqer* može značiti: u jutro, rano, zarana, brzo i: o svanuću = o uskrснуću. Ako se sjetimo, šta govori Sap. 5,1-9., može se prevesti i: zarana, i: o svanuću = uskrснуću.

c) vesîram = njihovo lice, obličje. Qerê traži, da se čita vesûram = njihova stijena, utočište, uporište, pomoć, snaga.

Mizz'ebul od min i z'ebul. *Z'ebul* je čisto jevr. riječ i znači: stan, prebivalište. No LXX imaju: *δοξα*; Vlg.: gloria = slava. Misle, da je bilo kavôd mjesto zebul. Mučno, jer je i u starinskom pismu bilo teško zamijeniti kaf zainom, a daleth lamedom. Prije će biti, da je cijeli redak bio: vesûram l'ballôth š'ôl+ mišš'ebî lamô+ = +mšbjlmv+. Šade je starinom naličilo zajinu, jod vavu. Lamed su spojili s prednjom riječju, a mem držali za pogrješku, te ga mirno prepisali lamedom.

Ovim je jevr. tekst ispravljen prema LXX., jer inače ga možemo teško prevesti. Ako vjerno prevedemo, onda c) glasi: „lice će im nagrditi carstvo mrtvih, komu nema stana!“ Nategnemo li, tada: „komu nema granica!“ — A ovako se može prevesti sa LXX:

15. Kao ovce su stjerani u carstvo mrtvih,
smrt im je čobanicom (smrt ih napasa ili: smrt ih
proždire),

a pravednici će im biti gospodari o svanuću,
i njihovo će slavno uporište porušiti carstvo mrtvih.
ili: u carstvu mrtvih će nestati njihova uporišta, kojim
su se ponosili).

16. redak je suprotna poredba 15.:

Ali će Bog izbaviti (otkupiti) moju dušu iz šaka
smrtnoga carstva

jer će me on prihvatiti (uzeti, zakloniti).

Iz ovoga nauk: 17.: Ništa se ne boj, ako neko obogati,
ako mu se poveća slava njegova doma (ako
mu njegov dom postane slavnim).

Razlog: 18.: Jer umiruće neće ponijeti sa sobom ništa,
niti će s njime saći njegova slava.

19. Ta za života ga hvale (slave)

Ironija: a nek te slave, da znaš dobro za se (da sebi
dobro činiš)

20. (ipak) ćeš otići k rodu +svojih otaca,+
koji nigda ne vide svjetlosti.

Prvi redak po prevodima: (ipak) će otići k rodu svojih otaca
Abôthav je moglo biti abôthêka, jer kaf i vav se moglo lako
zamijeniti u st. aram. pismu.

21. Čovjek je u časti i neće da razumije,
upriličuje se, postaje sličan živinama.

Ps. 50/49. — 2. — 6. može se zgodnije prevesti:

2. S prekrasnoga Siona zasjao^{a)} je Bog,

3. Naš Bog dolazi, ali ne šuti,

oganj pred njim proždire^{b)}

a oko njega strašni vjhor bjesni,^{c)}

4. Dovikuje ozgor nebu i zemlji,

hoteć, da sudi svome narodu:^{d)}

5. „Saberite mi moje štovatelje (vjernike)

koji uz žrtvu učiniše sa mnom zavjet!“

6. I nebesa oglašiše njegovu pravdu,

da će Bog sam^{e)} biti sucem.

a) jafa' (samo u hiš.) = sinuti, zasjati, sipati svjetlost.

b) 'eš tokal (od 'akal) = vatra, oganj proždire, pali, a ne:
gori.

c) niš'arah = oluja, vjhor bjesni; a ne: oko njega je vjhor.

d) lađin 'amnô = ad iudicandum populum suum i: iudica-
turus populum suum. Red. 5. goni nas, da uzmemo: iudicaturus =
hoteć suditi.

e) sam = ipse; mi reknemo: on će glavom biti sucem.

7. „što ću ti javiti,“ „et testificabor tibi“, „v'e'a'idah bak“ 'od ('vd), od čega u nas iz arap. adet = običaj, znači: javno svjedočiti, u pamet dozvati; lat. testificari, attestari. Bog ne poručuje, da će nešto javiti, nego da će im u pamet dozvati, što su morali znati.

Glagolski su oblici ovde pojačani sa „ah“; a to je kohorativ. Mi možemo hrvatski reći: da, hoću da. Ako je pojačani imperativ, onda: daj da, ili naš imperativ sa: de, der. Treba ovaj redak prevesti:

Čujder moj narode, da ti kažem,

Izraele, da ti posvjedočim (u pamet dozovem).

9. Šta će deminutivi? Par = june, junac, tele. 'Atûd = jarac.

10. „i stoka po planinama na tisuće“, „behemôth beharê 'alef“, = „i stoka po tisućama planina“. Vlg i LXX: „stoka po planinama i goveda“. Otkuda ova razlika? Natuknuo sam u ps. 49/48, da se *jod i vav* moglo lako zamijeniti. Harj alef = har 'alef. 'Alef = goveće. LXX su uzela *har* kao kolektivnu imenicu.

14. „i izvršuj *njemu* zavjete“. Mjesto *njemu* mora biti: Višnjemu = 'eljôn.

Ps. 51/50. — 3. „zbrisi“ „m'ehah“. Jevr.: mhh odgovara našem: otrti, n. pr. suze, mrlje. Grijeh je neka mrlja, ali i krivica. dug. Mi dug u knjigama pomrsimo, potaremo. U narodu: za pomršenje grijeha.

„Zloća“ je više neko svojstvo = malitia. Mi imamo: grijeh, opačina, krivnja, krivica, grjehota, prekršaj, pogrješka, pomanjkanje. — *Prestup* i *prestupak* se slabo čuje u narodu. *Bezakonje* je, gdje ne vlada zakon; *bezakonik*, koji ne će da zna za zakon. *Bezboštvo* je: impietas, *ασεβεια*; *zločin*: crimen; *nedjelo*: nefas. nefandum (crimen); *mana*: vitium; *pogrješka*: error, ignorantia (ali u značenju sv. Pisma) i lapsus. Mećem ovde jevr. riječi:

'aven = pakost, zloća, opačina.

hať'a i izvedene = grijeh, grjehota.

'avôn = grijeh, opačina, krivnja.

peša' = prekršaj, prevara, krivica; u mn. zloće.

šegagah = nehotični grijeh, prekršaj, pomanjkanje, pogrješka

šav = himba, hinjenje.

reša' = opačina, bezboštvo, bezbožnost.

20. „učini dobro“, „hef'ibah“, bolje: usreći, ili: daj učini tu radost Sionu.

21. „onda ćeš primati“, „'az tahfos“ = omiljeti, uživati ćeš u; ugadat će ti. U 13. retku: „i duh svoj sveti nemoj uzeti od mene“ treba objekat metnuti u genitiv.

Ps. 52/51. — 9. „i oslanjao se na svoju zloću“, praevaluit in vanitate“. Bit će pravije: „i u svojoj se zloći junači, prkosi, ili: osilio se“. Slično i Vlg.: „i u svojoj se taštini osilio“.

Ps. 54/53. — 5. „nemaju oni Boga pred licem svojim“, „lô šamû 'elohim l'negdam“, „non proposuerunt Deum ante conspectum suum“ = ne uzimaju Boga pred oči; nemaju Boga pred očima. Lice = p'enê; pred licem: 'al p'enê, lifnê.

Onaj dodatak po Duhmu i Schlögelu nije opravdan. Ni u ps. 86/85. 14. nema tih riječi, a Kittel bi spomenuo, da kitica nije potpuna ili ako bi se nalazilo u komgod prevodu. Mi ne smijemo umećati u sv. Pismo na svoju ruku!

Ps. 55/54. — 2. „od moljenja mojega“ bolje: skrušena molitva, ili *prošnja* kao što je preveo u Vlg.

Retci 8. i 9. mogli bi se prevesti i:

8. Eto bježim daleko, nastanit ću se u pustinji.

9. Hitim, da se spasim od strašnoga vihora (oluje).

Izgleda bo, da se sprema na bijeg, a ne samo, da želi, kako bi se bijegom spasio. Drugi drže, da su 8. i 9. redak nastavak 7.

13. po jevr.: Ta ne grdi me neprijatelj, jer bih to podnio; niti se diže na me, koji me mrzi, jer bih se sakrio od njega;

14. nego ti moj premac (istomišljenik)
uzdanica moja i moj znanac.

(ili: moj vođa i moj znanac). 'Alûf = pouzdan prijatelj i vođa.

20. da je pošt. prevodioc kojom srećom napomenuo, zašto je preveo: „Non enim est illis commutatio“ = „Jer neće, da se obrate“! Jevrejsko *hlf* znači: promijeniti, doći za drugim (nastupiti, naslijediti, od čega u arap. halifet, u nas halifa, što krivo pišu kalifa), skinuti (odijelo). I mi reknemo: promijenio se; kako se promijenio! = preokrenuo se, obratio se, ali i: pokvario se!

Na 314. str. 20. „U izvorniku oba su glagola u sing. Ja sam ih preveo u plur., da bude jasnije, da se odnose na bezbožnike.“ Koji glagoli? U 1. retku su u jednini, jer im je subjekat Bog (elohim), a u drugom *halifôth* i *jar'â* je množina. Isto tako nije pravo, što ondje pod 29. veli: (hlk) znači kadgod „razdijeliti“, pa su u tom smislu uzeli Aleks. i V. ali je običniji smisao „biti gladak, mek“. *hlq* (ne hlk) = *gladak, mek* dolazi svega 28 puta

kao glagol ili imenica, a 140 puta = *razdijeliti*. Dakle „kadgod“ pet puta više nego „običniji“.

Tako i: „(hemâ) znači *maslo*. Aleks. su valjda čitali *hemak*, a to znači *srdžba*“. Držim, da je *hemak* tiskarska pogriješka, jer te riječi nema s hetom na početku i s kafom na kraju. Ima s qofom, ali ona nema ništa s ovom. *Hemâ* s hetom na početku, a s heom ili alefom na kraju znači i maslo i srdžbu, žestinu, tom razlikom, da je s alefom na kraju aramejština, ako znači srdžbu. Jer je korijen *hemâ* = maslo: *hm'*; a *hemah* = srdžba: *hmm* ili *hvm*.

Redak 21. i 22. mogu se prevesti:

- a) Pruža svoju ruku na one, koji su u miru s njime (na pravdi Boga), gazi zadanu riječ,
kao maslo su glatka njegova usta, a rat mu je u srcu;
riječi su mu blaže od ulja,
a tamo su mač, kôji sijeва.
- b) Pružio je svoju ruku, da mu plati (Ahitofelu)
(jer) gazi njegov zavjet (ili zadanu riječ),
kao maslo i t. d.
- c) Pruža svoju ruku, da im vrati (plati)
jer pogrdiše njegov zavjet,
svojim ih gnjevnim ustima raspršuje (= raspršuje ih gnjev
usta njegovih)
jer navali njegovo srce;
riječi su mu blaže od ulja,
ali su one i mač, koji sijeва.

I ovaj treći je prevod najbliži LXX i Vlg., pa stoga treba Vulgatu prevesti:

Pružà svoju ruku, da plati,
jer pogrdiše njegov zavjet;
bježe (razdvojiše se) ispred njegova gnjevnoga lica,
jer se on primače (navali njegovo srce, on junački navali).
Riječi su mu blaže od ulja,
ali on ima i strijelica (ali se u njega kriju strijelice).

P. o. P. VI. „divisi sunt ab ira vultus eius“ prevodi: „ne boje se srdžbe lica njegova“. Teško je ovo dovesti u sklad.

Zadnja dva retka: „Riječi“ i t. d. tumači vele, da se razumiju o Ahitofelu, ili neprijateljima; a ima ih, koji tvrde, da se mogu i o Bogu razumjeti, jer je on milostiv, ali i strog.

Ps. 56/55. — 2. i 3. „uništi“, „nasruč“. Oba puta dolazi u jevr. jez. glagol ša'af, a prevode ga LXX: *καταπατέω*, Vlg. con-

culcare. Ovde ću se osvrnuti na drugo mjesto u sv. Pismu. Ša'af ima dva značenja: a) = arap. svf i shf (he), znači: žedati, vrebati, ziniti na nešto; b) = u drugom obliku švf: satrti, pogaziti. Njihovi se oblici zamjenjuju, te su prevodioci i tumači u neprilikama, šta moraju uzeti. Tako Gen. 3,13. (o čemu i hoću, da govorim) kod: „Inimicitas ponam“ stoji „ješuféka“ i „tešuféka“. LXX oba puta prevode: *ἠρέω* = vrebati, a za njima se povode još neki tumači, te traže, da se prevede: „ono će (sjeme) vrebati na tvoju glavu (= tražiti će tvoju glavu), a ti ćeš vrebati na njegovu petu“. No najbolji učenjaci, a i racionaliste i protestanti traže, da se prvi put uzme: satrti = švf, a drugi put: vrebati = ša'af.

2. i 3. retci se mogu prevesti:

Jer me satrše ljudi; po vas dan me muče udarajuć na me;
taru me moji protivnici po vas dan; jer ih mnogo ima koji
objiesno udaraju na me.

9. Šteta, što se učeni prevodioc nije malo zabavio ovim retkom! Jedno, jer ima lijepa igra riječi u jevr. jeziku, a drugo, da nam razjasni, kako je on sa LXX i Vlg. drukčije preveo, nego što je u jevr. izvoru:

nodî sefartah 'attah

šimah dim'athî *b'en'ôdeka*;

h'ô' b'esifrathéka? =

Ti brojiš moje potucanje,
ostavi u svoj mijeh moje suze,
zar nijesu one u tvojoj knjizi?

Tumači vele, da LXX čitaju *b'negdeka* mjesto *b'en'ôdeka*. Dvojim, jer su alef i gimel bili uvijek tako različni, da ih je teško zamijeniti. Vjerojatnije je, da su LXX prevela po smislu, jer im je bilo odveć grubo: „u svoj mijeh“. — Riječ *sifrah* uzimaju LXX za pripovijedanje, poruku, obećanje od *safar*, što u jevr. i arap. znači: pisati, nabrajati, pripovijedati, putovati. Od toga u nas: *sufurica* = knjiga (i *sufura*), *musafir* = gost, došljak; *sofra* = okrugao nizak sto; u arap. putnička torba ili plahta, koju bi prostrli i s nje jeli.

Ps. 58/57. — 10. Ne znam, jeli tolika razlika između LXX, Vlg. i jevr. izvora, kao što misli p. o. P. VI. Šir znači: kotao i trn; pl. *sirîm* = trnje; *sirôth* = kotlovi, ali i: udice, trnčići. LXX su mogla lakše promisliti, da trnje osjeti, kako je naraslo, nego, da kotlovi osjete trnje, gdje gori. Ali čitajmo ovako:

b^eterem jabinú siróthêkem, 'atad:
k^emô haj, k^emô harôn, jis^arennú.

Prije nego vaše trnje opazi, grmlje će
i zeleno (živo) i sasušeno (izgorjelo) vikor odnijeti (počupati).

No mene LXX i Vlg. upućuju na nešto drugo. Otvorimo Šofete (Judices) 9,14., 15. i odmah će nam upasti u oči, da e ovaj redak mora malo drukčije razumjeti. Tamo stoji: Vajjomer ha'atad kol ha'ešim 'el ha'atad: lek 'attah, m^elok 'alénú! Vajjomer ha'atad 'el ha'ešim: 'im be'meth 'attem moš'ehim 'ôthi l^emelek 'alêkem, bô'ú, h^asú b^ešilli! V^eim 'ajin: tešè' 'eš min ha'atad v^eth'ókál 'eth 'arzê hall^ebanôn! „Tada reče sve drveće trnu (glogu): daj nam ti budi kraljem! A odvрати trn (glog) drveću: ako me doista hoćete (mažete) sebi za kralja, dodite, sklonite se pod moj, hlad, ali ako to nije, (ako ne mislite iskreno), neka prosuklja oganj iz trna i neka proždre kedre na Libanu“. — Da to pjesnik nije imao pred očima? Ili da LXX na to ne misle? Bili se moglo Vlg. prevesti: „Prije nego vaše trnje osjeti za glog, kako je žestok (= u svojoj srdžbi), on će ga onako živo počupati (uništiti)?“ T. j. Bog pušta, da opake uništi gori od njih. — Ja mislim, da bi ovo najprije bilo. Nijesam kod drugih našao, ali poredeć Šofete, dolazim na tu misao.

Jevrejski izvor je teže ovako prevoditi, jer jis^arennú znači: iščupat će ga (on). Ko je taj: **on**? Koga će iščupati? **Glog**? Teško je reći. Moglo bi se uzeti jis^ar za impers. predikat: iščupat će = eradicabunt = eradicabitur. Objekat bi onda bio nú = 'atad. Ali mi se čini pravije, da se mora uzeti sirôt (pl. = kolektivno), te nú zamjenu ženskoga roda muškim. Time bi jevrejski izvor bio skladan s Vlg. i LXX. Inače treba prevesti kako sam to gore učinio, ili: Prije, nego vaše trnje osjeti, da je glogom (= doraste do gloga) vikor će ga i zeleno i sasušeno (izgorjelo) počupati.

Na 335. str. dao se učeni pisac na raspravljanje o zmijama, te veli: „I. Zmije su veoma osjetljive na pjevanje i glazbu“. Neka mi dopusti (a i drugima) da o tome posumnjam, pa ne znam šta drugi svijet mislio. Čitao sam čitavu raspravu o tome u Glasniku zemaljskoga muzeja u Bosni i Hercegovini knj. IV. god. I. Napisao ju je Oton vitez Tomassini, koji je proučavao život gmazova, te uporno tvrdi, da zmije slabo čuju i na glazbu ni ne paze već na kretnje čarataara. Ovo potvrđuje, što veli Claus o samome uhu kod zmija („Lehrbuch der Zoologie“ 1885. str. 681.): Dem Gehörorgane fehlen schalleitende Apparate“.

I ono, što piše o egipatskim čaratarima i njihovim štapovima, koji su se pretvorili u zmije, ne može biti dokazom, kako se zmije mogu ukočiti. Tumači još nijesu na čistu, kako su oni uradili.

Ps. 59/58. — 7. r. i 15. bolje je prevesti optativom:

vratili se na veče; kao psi zavijali
i oblijetali gradom! (Po jevr.).

10. „preteći će me“, „jeqadd^emeni“ = doći će preda me, izaći će mi u susret, pomoći će mi.

Ps. 60/59. — 10. „U Idumeju pružit ću nogu svoju“, „calceamentum meum“; *al *edôm *ašlik naⁿli“ = „Na Idumeju ću postaviti svoju obuću“. Na'al = obuća, calceamentum. Arap. na'lun, od toga u nas: nahlune, nanule. T. j. Idumeja će biti „scabellum pedum meorum“.

Ps. 62/61. — 10. „uzgor“. Što je to? Mi reknemo obijesnu, prkosnu i samovolji: uzgorit. „Uzgor“ bi onda značilo: obijest, prkos, obijesno. — Lani sam naustice rekao p. prevodiocu, da ova riječ ne valja za: *gore, u vis.*

Ps. 63/62. — 2. „za Tobom čezne moje tijelo“, pravije: gine, vene; *kamah* = ubija se, nestaje ga. LXX. i Vlg: „koliko više“. Ali je **he** u: koliko više nijemo, a ovdje je oštro.

Ps. 64/63. — 4. „naperiše ubitačne strijele svoje“, „dar^ekú ħiṣṣim, dabar mar“, „intenderunt arcum rem amaram“ = naperiše strijele, gorke (otrovne) besjede.

Ps. 65/64. — 12. „stope tvoje“, bolje: tvoj trag, a najbolje: „za tragom tvojih kola, (ili: po tragu tvojih kola) kapa mast (razlijeva se obilje)“. Oblak se smatra Božjim kolima, na kojima se on vozi, te kišom daje rod, a gromovima i grādom tuče. V. Is. 19,1. „Gle Gospodin se vozi na hitru oblaku“. V. Job 20,6, 30,15, 36,29, 37,11. i 16.

381. str.: „(kar) znači: 1. ovan, kozlić, 2. mjesto, gdje pasu stada“ i t. d. — *Kar* znači *janje*, a ne kozlić = *jare*. Znači *ovan* kao bojnu spravu: aries, zidoder.

Ps. 66/65. — 16. „sve što je“, „quanta“ — šta je sve, koliko je. Sve što je = omnia quæ. U jevr. *šer = šta je.

18. „da sam vidio“ bolje: da sam gledao, išao za...“, ili: „da mi je srce gledalo, išlo za...“

Ps. 67/66. — 5. Mjesto Schlögelova umetka mogao je doći pouzdaniji iz Sir. heksapla: „sudiš zemlji po pravdi“. Ali je najbolje ne umećati, kada o tome šuti Masora sa LXX. — „i s narodima upravljáš“. Malenkost je, što ću napomenuti, ali i na to moramo

paziti. Mi hrvatski reknemo: upravljati nešto ili nečim; a upravljati s nekim = imati druga u upravi. Lat. regere aliquid; ali: regere cum aliquo = simul regere. Ne kvarimo svoga jezika!

7. „Blagoslovio naš Bog, Bog nas“, bit će tiskarska pogješka, jer u Vlg. stoji „blagoslovio nas Bog, Bog naš.“

Ps. 68/67. — 10. redak bi se mogao prevesti:

„Obilnu si kišu dao Bože,

svojoj baštini, jer je bila iznemogla; ti si je okrijepio“.

14. Mislim, da bi se ova kitica mogla prevesti:

Da li mirno počivaš u svojim granicama

(ili: na svojim dobrima)

srebropera golubice sa zlaćanim krilima,

15. kad je Svemogući tude raspršio kraljeve,

kao snijegom posuo (zasuo) Selmon?

Mjesto „srebropera“ i t. d. možemo uzeti: *srebrokrila golubice sa zlaćanim perima*.

Krila = kaufê; ali *kanaf* znači i *kraj*. Dakle se daje i ovako prevesti:

14. Da li mirno počivate u svojim granicama

vi krajevi golubice odjevene srmom sa zlaćanim perjem.

Golubica je Izraelski narod.

16. Istina, može se uzeti: har ʿlohîm = Božja gora = Sion; ali bit će pravije: Božja gora = visoka gora. Zato se može cijela kitica (16. i 17. r.) prevesti;

a) Visoka je gora bašanska gora,

humovita (bregovita) je gora bašanska gora.

zašto (vi) humovite gore priječate očima na goru,

gdje se Bogu dopada, da prebiva?

I prebivat će Gospodin (na njoj) na vijeke!

b) Visoka goro, bašanska goro,

humovita goro, bašanska goro;

zašto i t. d.

26. „sred djevojaka s *bubnjevima*“; „tôfefôth“ u nas se zove *def*, a to je arapska riječ srodna s „tof“ te znači *polububnjić s praporcima* ili *zvonkim mjedenim pločicama unaokolo*. Jednom se rukom drži, a drugom udara, te buči i žveči. Obično ženske udaraju u *def*. Ovu bi riječ mogli i uzeti u sv. Pismu. Imamo još jednu riječ, a to je: zurma = zumra, mali rog s piskom, te su cigani vještaci, kada sviraju na zurmu. Ova je riječ istoga korjena kao i zamar = pjevati, svirati; mizmor = psalam.

402. str. 26. „Malko je smiješno preveo naš Katančić“ i t. d. A šta ćemo reći poš. piscu, kada on isto radi u I. sv., str. 29. red. 22. i 24? Šta ima u tome smiješna: cura ili djevojka bubnjarica?

30. „Iz hrama svojega u Jerusalemu“. Ovo je morao poš. prevodioc ili spojiti s 29. retkom ili prevesti: „Tvome hramu u Jerusalemu“, „Radi tvoga hrama...“ Liturgično se spaja s prednjim retkom. A isto liturgično može biti: „radi tvoga hrama u Jerusalemu“.

3. redak je lijepo preveden, ali je uklonjena slika. Po jevr.: „Zagrmí na zvjíjer u trstici na zbor junaca među teocima^{a)} (ili s teocima) naroda, koji se smutio^{b)} od želje^{c)} za srebrom; rasprši narode, koji žele bojeve“. — Osvrnimo se na neke riječi.

a) ‘eglé st. constr. pl. od ‘egel = tele, june, a ne *junica* = ‘eglah pl. constr. ‘eglôth.

b) mithrappes partic. hithpa. od rafas = rafas: mutiti. LXX su čitala paraš = ukloniti, odijeliti, mjesto rafas, ili: mithrappim partic. hithpa. pl. od rafah = klonuti, hif. = navesti, da klone, da odustane, izvedavši otale hithpa = da se uklone od, t. j. isključiti.

c) *raššê* su moguće čitala LXX *šrf* = kušati na vatri, kušati kovine (od toga saraf, sarafi), ali mučno. Prije bih rekao, da je stajalo u grčkom negda: *ἐνδοκιμουμένους* mjesto današnjega *δεδοκιμασμένους*. Simah ima: *ἐνδοκίτους*, što odgovara današnjem jevr. tekstu. Zato sam i preveo: „koji se smutio od želje za srebrom“ mjesto onih mučnih i nategnutih prevoda.

* * *

Radio sam najboljom voljom, da prinesem koje zrnce boljem razumijevanju sv. Pisma i vjernijem prevodu. Kad sam više puta u razgovoru objašnjivao, kako već u prvom svesku p. pisac na nekim mjestima ne dogoni svoga prevoda, braća me ponukaše, da iznesem u javnost, što sam opazio. Zato sam ga pratio riječ po riječ. Nije mi bilo dosta, da teža mjesta usporedim, kako drugi prevode, nego sam riječi i rečenice poredio po raznim mjestima sv. Pisma, te istom onda zaključio: ovo je bolje ili pravije, ili: moglo bi se i ovako prevesti. Gdje izgleda, da su LXX i Vlg. u opreci s jevr. izvornikom ili nejasni, ja sam išao za tim, da vidim, bili se dali dovesti u sklad. Uvijek sam držao u pameti: ili su drugu riječ čitali, ili drukčije razumjeli, ili preveli od oka. Pokazao sam to na više mjesta, a osobito kod psalma 49/48.

Mnogi misle: dosta je znati dobro latinski ili grčki, pa je lahko prevesti sv. Pismo. Ljuto se varaju. Grčki je jezik sv. Pisma St. Z. vrlo natrunjen duhom semitskih jezika, a latinski se mora razumjeti po grčkome. Da je pošt. prevodioc slijedio ovakove, nebi se bio upirao na LXX i jevrejski izvor, nego bi mirno preveo s latinskoga, istumačio na laku ruku, kako to gdje i čine. Ali je on najprije pošao izvoru. Nabacit će kogod: pa zašto onda nije svagdje pogodio? Lako je to razjasniti.

Kolikogod netko i bio vješt jevr. jeziku, on uvijek pazi, kako drugi prevode ili tumače. Ti su prevodi i tumači u tuđim jezicima. Čovjeka onda i nehotice zanese tuda riječ i tako ne pogodi svoje. Uz to prevodi ne donose svaku riječ u njenom korjenitom značenju nego drugu, koja opet ima svojih daljnih značenja. Eno riječ: *illusio*, koja danas općenito znači: varka, obmana, opsjena, osobito u filozofiji, a u sv. Pismu: izrugavanje, pogrda. *Ignorantia* = neznanje, a u sv. Pismu = pogrješka, nehotični grijeh.

A u šumi raznih, često oprečnih {prevoda, teško se je snaći, jer svaki nađe razlog, zašto onako prevodi. Ovo me nuka, da rekнем neku i onima, koji vele: pa imamo tuđih dobrih prevoda sv. Pisma. Imamo, hvala Bogu! No ko jamči, da ćemo pogoditi pravu riječ? Svaki prevod, osobito bolji, gleda i da bude vjeran i da bude u duhu svoga jezika. Što izvornik rekne jednom riječju, on će opisati; slike će neke ukloniti. A u našem bi jeziku ona riječ mogla zgodno doći, slika biti pravi nakit govora. — Još nešto. Jevrejski jezik ima nekih svojina, kojih i u nas ima. Perfektom često izreknu budućnost, imperativ i t. d. A šta radi naš aorist? — Imperfektom se služe za imperativ i perfekat. A zar i mi to ne činimo, osobito u živahnom pripovijedanju? Zato, ako želimo dobro prevesti sv. Pismo, ako ga hoćemo pravo razumjeti, htjeli ne htjeli, moramo **dobro** znati jevrejski, a ne samo ono nešto pravila, što ih učenici nauče, a poslije zaborave i alef.

Uz jevrejski jezik treba naučiti i aramejski. Jedno, jer ima u sv. Pismu St. Z. čitavih odlomaka u ovom jeziku, a drugo, jer N. Z., osobito Marko i Ivan te Katoličke Poslanice dišu aramejskim duhom. Uz ove se priklanja i arapski. Arapski bi trebalo i s drugih razloga učiti. Kao što su latinski i grčki klasični jezici, tako i arapski može njima u tome uz rame stati. A njegovo bi nam znanje mnogo pomoglo dobru razumijevanju sv. Pisma.

Ovo napisah, da ponukam mladež na duševno učenje istočnih jezika i neka odvrte uši od onih, koji vele: imaš prećih poslova!

„Haec oportuit facere, illa non omittere“. Preče je poznavati sv. Pismo, tu Božju knjigu, nego nekakove današnje pisce, koji truju i dušu i jezik.

P. o. P. Vlašiću hvala, da je među prvima, koji u nas krče pravi put do dobra razumijevanja sv. Pisma. I ako sam na dosta mjesta pokazao, da je mogao bolje prevesti, moram iskreno reći: njegovo djelo uzima jedno od prvih mjesta ne samo u nas, nego i kod drugih naroda, pa ne znam šta drugi rekli, osobito zbog jezika. Ovakovi nam se tičili! Njegovo djelo dobro dolazi bogoslovima. U njem će naći i lijepa razlaganja i duševne hrane. A svećenici mogu ga zgodno uzeti za podlogu svojim propovijedima i razmatranjima. Mjesto da traže strane pisce, eto im pri ruci, da ga boljega ne mogu želiti.

